

МОРИО КИТА МАШИНАТА НА ВРЕМЕТО

Превод от руски: Надя Чекарлиева, 1968

chitanka.info

Реших да направя един интересен опит. По-точно просто ме увлече тази игра. Там е работата, че аз се убедих в абсолютната нормалност на Микита.

Аз съм лекар и работя в държавна психиатрична клиника. В нашия стационар има около четиристотин и петдесет болни. А лекарите са само шест души без главния лекар. При това някои от нас работят в университета и в клиниката идват само два пъти седмично. Накъсо казано, на мене ми се падат почти сто пациента.

Няма нищо весело. Трябва да приемаме и в амбулаторията, и с научна работа да се занимаваме, така че тия, дето са на легло, ги лекуваме през куп за грош. Но какво да се прави? Ако човек внимателно преглежда всеки болен, по всички правила, с повикване в кабинета, за един ден в най-добрия случай ще минат пет души. Излиза, че на всеки лекар му е необходим един месец, за да прегледа всичките си болни. Точно така е.

И нищо чудно при това положение, че същият този човек, Микита (за когото бях абсолютно убеден, че е нормален) пусна котва в нашата лечебница.

Микита не беше мой болен. Диагнозата му бе мегаломания, параноидна форма на шизофрения. Струва ми се, че няма нищо по-трудно от поставянето на диагнозата при мегаломанията. При това заболяване човек е овладян от определена маниакална идея, във всичко останало той е съвсем нормален. Иди, че разбери. Да вземем например жена, която твърди, че е изнасилена от лекаря гинеколог. В края на краищата това може да бъде вярно — има такива случаи. Но, разбира се, ако твърди, че всички мъже наред я изнасилват, тогава работата е друга. Но изобщо мегаломаните имат най-фантастични идеи. Да речем, някоя мома твърди, че е годеница на първонаследника, или някой скромнен чиновник с пяна на устата доказва, че е бил мъж на Елизабет Тейлър. В такива случаи всичко е ясно. Вземи го такъв и — право в лудницата. Даже близките му нищо не могат да кажат.

Микита разправяше, че той може да построи машина на времето. В това се състоеше неговата натрапчива идея. Ако трябва да бъде честен, необходимо е да кажа, че ние, лекарите, не сме в състояние да определим болест ли е това или не. Кой знае, може би наистина е възможно да се конструира такава машина? Но доцентът от един университет, който довлече Микита в болницата, заяви, че идеята сама

по себе си е налудничава, и следователно не може да се реализира. Бедният човек нямаше късмет, установиха, че е болен, и го настаниха в нашето заведение. Подозирам, че всичко се е обяснявало много просто: Микита, човек на тридесет и няколко години, е бил асистент във физическа лаборатория и тайно е започнал да конструира своята чудновата машина, използвайки служебни материали.

Във всяка психиатрична болница има колкото искате болни като Микита. Натрапчивите идеи и слуховите халюцинации в наше време са разпространено явление. Темпът на днешния живот много допринася за това. По-рано болните, които страдаха от мания за преследване, виждаха убицеца на тавана или в мазето, или в клозета, или някъде другаде. А сега, когато навсякъде има радиоапарати и телевизори, те твърдят, че отмъстителят ги следи от екрана или им нашепва заплахите си по радиото. Има и такива, които се оплакват, че непрекъснато са подложени на облъчване. Някои си въобразяват, че са пришълци от космоса. Научната фантастика, която напоследък стана много на мода, също способствува за появата на психически заболявания. Хора с разклатена нервна система приемат света на фантастиката за действителност. Следователно конструктор на машина на времето е най-банално явление. Лошо е само, че лекарите не се отнасят към това сериозно. Разказват си весели случки от своята практика, хихикат и ги подкрепят с анекдоти от серията „за луди“.

И все пак аз се заинтересувах от този пациент.

Работата е там, че аз също не обичам да вися над скучни изследвания, които се влачат по цели години, и да търся в боклука перла. Привличат ме остри проблеми, смелите решения, при които всичко е поставено на карта, когато играеш ва-банк, или — или. Веднъж измислих нов метод на лечение — хълцотерапия. В края на краищата какво е това електротерапия или инсулинотерапия? Не е нищо друго освен шокова терапия. И така, аз дадох на моя болен лекарство, което предизвиква спазми на диафрагмата. Той веднага започна страхотно да хълца. За съжаление експериментът не даде добри резултати. Изобщо аз не се съмнявам, че човекът оздравя, но нямаше никаква възможност да се провери, защото той сега непрекъснато хълца и не може да говори. Главният лекар ме завря в миша дупка. Трябваше бързо да възстановявам репутацията си. И аз измислих още нещо: построих гигантски соленоид, сложих вътре

болния и пуснах ток. Когато болният излезе от соленоида, точно пред стълбата се спъна и се изтърколи надолу. Той си счупи челюстта и сега не може да говори. Опитай се да провериш в какво състояние му е психиката! Главният лекар така се развилня, че най-строго ми забрани да правя подобни експерименти. Но аз съм уверен в успеха. И най-важното — конструкцията беше толкова проста: намотката на макарата ставаше отдясно наляво, а не отляво надясно, както обикновено. Това беше всичко.

Така че интересът ми към човек, който се стреми към оригинални открития, е напълно обясним. И аз съм от същото тесто. Разбира се, аз не вярвах, че може да се направи машина на времето. Но да се фантазира на тази тема е много увлекателно. Отиваш в бъдещето за един час, ей така, стотина години напред. И се връщаш с някой нов препарат за лекуване на психически разстройства. Голямо удоволствие е да си представя каква физиономия ще направи нашият главен лекар. Когато той отсъствуваше, аз отидох да видя Микита. Момчето беше доста приятно. Мой връстник, слаб. Само очите му гледаха малко разсеяно.

Сигурно главният му даваше конски дози хлорбромазин — лекарство, което се дава за лекуване на мегаломания.

Микита впи погледа си в моята бяла престилка и с раздражение изтърси:

— Напразно ме тъпчете с тия боклуци! Аз не съм болен, поздрав съм от вас. От вашето лекарство само ми се спи. Станах също като сънлива муха. Така наистина човек може да откачи.

Какво можех да кажа? Нали и истинските болни твърдят, че те са абсолютно здрави.

Но като се вгледах в него хубаво, почувствувах, че тук нещо не е в ред. Собствено, къде минава границата между безумието и нормалността? Ако този въпрос се разглежда в исторически аспект, то във всяка конкретна епоха за нормални са минавали мнозинството от хората с тип мислене, характерно за тяхното време. Така например в епохата на инквизицията, когато на кладите са изгаряли „вещици“, нормални са изглеждали всички, които са вярвали в нечистата сила. Така че много трудно е, като се тръгне от крайната степен на безумието към твърдо установения стандарт на психическата норма, да се определи къде свършва едното и къде започва другото. И все пак ние,

лекарите, добре сме изучили хората с явно изразени отклонения от психическата норма. Може би въпросът е в опита и професионалния усет. Ако пред тебе се намира типичен маниак, това се вижда веднага. Макар че всички останали хора, които не са медици, могат да не забележат.

Та да се върна към Микита. Когато видях лицето му и чух гласа му, моят нюх не долови никакъв белег на безумие.

Поканих го в кабинета си и му предложих чай. Започнахме да приказваме. Аз изобщо не засягах въпроса за неговата болест. Казах му, че изобретателството ме привлича, и го помолих да сподели с мене знанията си из областта на физиката. Ние бързахме дълго, и постепенно напрежението на Микита изчезваше. Той стана красноречив, дори започна да се усмихва. Каза ми, че откакто е в болницата, с него за първи път се отнасят човешки. От време на време аз незабелязано вмъквах въпросите за магнитното поле и ентропията. Той отговаряше много, ясно, точно, с прекрасно познаване на предмета. Изглежда че неговите умствени възможности никак не бяха пострадали. Наистина най-главният въпрос — неговата мания — оставаше неизяснен.

Реших да хвърля въдицата:

— Да — казах аз уж между другото, — говори се, че вие имате намерение да построите машина на времето.

— Може би — Микита неопределено измънка.

— Много интересно! Любопитно ми е да науча основните принципи. Обяснете ми, а? Например да започнем с времето. Каква е неговата структура?

— Структурата на времето ли? — Микита се оживи. — Това е сложно нещо. Сега на земното кълбо няма нито един учен, който може да даде точно определение на времето. И откровено казано, самият аз нищо не зная по този въпрос.

— Но как ще построите машината си, ако не знаете същността на времето?

Микита се подсмихна.

— Но вие, лекарите, нали също лекувате душевно болни, макар че нищо не знаете за характера на психическите заболявания. На практика излиза, че дори механизмът на действието на електрошока е също неизвестен. Достоверно е само едно — че той помага.

— Моля ви се, вие не сте напълно прав! До известна степен, макар и като хипотеза, този механизъм ни е ясен...

— Е, хипотеза... За времето има също колкото искате хипотези. Например има теория, според която времето е във форма на спиралообразна макара. Ако се върви по въображаемата жица на макарата, то за десетки години ще мръднеш напред съвсем малко. Но ако се натисне спиралата, така че двата ѝ края да се съединят, само за една секунда ще може да се отиде сто години напред или назад. Сто години, това е само един от примерите. Може да се направи скок на хиляда години, на десетки хиляди...

Аз оставих на мира проблема за времето и го попитах за принципа на устройство на машината. Той каза, че никакви принципи не са му познати, просто една нощ бил осенен от учудващо вдъхновение и видял в съня си точната схема на машината... Аз бях разочарован. Но колкото повече говорехме, толкова повече се убеждавах, че той е съвършено здрав психически. Най-вероятно Микита беше невинен фантазьор и мечтател, увлечен от изобретателството. А ако това е така, абсолютно никак не е нужно да бъде държан в лудница.

— Слушайте — казах аз, — на мене ми се струва, че вие сте съвсем здрав човек. Очевидно грешката ви е, че сте използвали без разрешение материали от физическата лаборатория.

— Което си е вярно, вярно е — кимна Микита, — лошо се получи. Работата е там, че аз тогава страшно бързах. Нали не зная принципите на устройството! И за да докажа, че нейното съществуване е възможно, аз трябваше да я създам, както се казва, от плът и кръв. Аз изцяло бях погълнат...

— Хайде сега да не говорим за това, станалото — станало. Но ако вие ми дадете честна дума, че подобна грешка няма да се повтори, аз ще ви науча как да се измъкнете от болницата.

Инструктирах го подробно как да се държи. Много ми се искаше да натрия носа на главния лекар. Казах му, че, първо, той трябва да признае, че е бил болен. Трябва да изрази искрено учудване, че му е дошла на ум такава глупава идея. И при това да говори много спокойно, вежливо, да благодари на лекарите за своевременната помощ.

— Знаете ли, аз самият се сетих за същото...

— Ами тогава защо се бавите?

— И аз не мога да разбера... Някак си неудобно ми е да лъжа лекарите.

Аз се засмях.

— Я зарежете тия сантименталности! По-бързо се връщайте къщи и започнете да строите вашата машина, но не в лабораторията, а в някое уединено място. Да, и ето какво още. Ако работата тръгне добре и вие успеете да конструирате макар и портативна машина, много ви моля, позволете ми да присъствувам на първото ѝ изпитание.

— С удоволствие ще ви поканя, сенсей!

След този разговор мина около един месец. Бях много зает. Веднъж се отбих в стаята, където лежеше Микита, но се оказа, че вече са го написали. Интересно как беше минало всичко. В картотеката намерих картон на му. С почерка на главния лекар беше написано: „Напълно оздравял. Натрапчивата идея изчезна благодарение на действието на хлорбромазина. Пример, достоен за публикация.“

Не можах да сдържа усмивката си.

Минаха още няколко дни. Една вечер се връщах в къщи. Беше вече тъмно. Когато завъртях ключа, някой леко ме докосна по рамото. Беше Микита.

— Какво се е случило?

— Много съм ви благодарен, сенсей, ето че ме изписаха... — Той млъкна за малко. — А сега реших да се вслушам в съвета ви...

— Какъв съвет?

Микита стеснително се усмихна.

— Спомняте ли си, вие ми казахте, че машината трябва да се строи в някое уединено място. И вие бяхте свършено прав. Иначе отново ще вляза в лудницата... Аз търсих, търсих... И най-сетне намерих.

— Безопасно ли е мястото?

— О, да! — Той се приближи до мене и разпалено зашепна на ухото ми: — Аз ще живея с вас, сенсей, и във вашата стая ще построя машината на времето. Тука е съвсем безопасно, нали? Вие... вие се заинтересувахте... И аз си помислих, че ние заедно ще участвуваме наравно, така да се каже... Аз сам не мога да събера толкова пари.

Аз се стъписах, но въпреки това го поканих. Сигурно всеки друг на мое място щеше да се постарает да се откачи, но такъв ми е

характерът — обичам изненадите.

— Колко ще струва вашата машина? — попитах аз, когато седнахме.

— Зависи как ще я правим. Ако е по първоначалната схема, няколко милиона йени, а може би дори един милиард...

— А, това са глупости!

Аз размахвах ръце, сякаш исках да прогоня от себе си тая баснословна сума. Не бях на себе си. Май трябваше да си остане в лудницата.

Той ни най-малко не се смути.

— Знаете ли, това е само първият вариант. Тази схема беше удивително сложна и тънка. После в болницата, когато ме накараха да пия лекарства, на мене ми се присъни друга схема, съвсем проста. Как да ви обясня... Да кажем, ако първият вариант беше на нивото на реактивен самолет, сегашният е на нивото на планер или на аеропланен модел.

— Така ли? А колко ще струва този модел?

— О, съвсем малко — всичко на всичко двадесет-тридесет хиляди йени.

Аз отново размахвах ръце.

— Тридесет хиляди?! Но това пък е другата крайност! Прекалено евтино е за машина на времето...

— Естествено, че е евтино. Но аз не казвам, че тя ще бъде съвършена. Ще трябва да се примирим с ниските й експлоатационни качества. Разбира се, с нея няма да можем да отидем в която си искаме точка на бъдещето или миналото. Но все някъде, макар и съвсем близо, ще отидем. Та това не е ли чудесно?

Очите му блестяха.

Няма да се разпростирам върху подробностите на нашия разговор. Важното е едно — Микита остана при мен.

Лошо се живее без мечти. На мене ми е жал за ония, които се смятат за трезви реалисти. Впрочем те се преструват, страхуват се да не минат за фантазори и мечтатели. А ние имахме такава великолепна мечта! И толкова евтина! Чудо голямо — тридесет хиляди йени. Като си помисли човек колко пари пръска по ресторантите, това е почти дреболия.

Честно казано, на мене ми беше достатъчна само мечтата, мечтата в чист вид. Но за мое учудване Микита действително започна да майстори нещо в моята стая. Той накупи цял куп най-различни боклуци — повече от стотина алуминиеви паници (както той каза — за облицовката), радиолампи, батерии, медна жица...

Това ме забавляваше. Аз го попитах, като се смеех вътрешно:

— А откъде ще черпи енергия? Нали източникът трябва да бъде солиден. Не е ли необходимо силно магнитно поле?

Микита ми отговори сериозно, че до известна степен той смята да използва сухите батерии, но основен източник ще бъде гумата.

— Какво?! Гумата ли?...

— Но да! Как не можеш да разбереш? — Микита вече ми говореше на ти. — Нали ти казах, че машината се строи по свръх опростена схема. Я си спомни принципа на движение на самолетите играчки. Необходимо е както трябва да завием гумата и те чудесно летят. Разбираш ли? Гумичката се развива и самолетът лети...

Аз се възхищавах като последен идиот. Каквото и да се приказва, но машина на времето за двайсет или трийсет хиляди йени — това е нещо голямо.

Засега животът си течеше нормално. Аз ходех в болницата. Микита от сутрин до вечер баеше на гумените колелца и алуминиевите паници.

И ето че след един месец машината беше готова.

— Машината горе-долу стана — каза той, — най-примитивната от всички възможни. Но смятам, че десет-петнайсет години ще преодолее. Добре би било да попаднем в бъдещето. Интересно е да се види какъв скок ще направи човешката мисъл след двадесет години. Сигурно хората вече ще изобретят някакви апарати, които ще помогнат на лекарите да отличават нормалните хора от лудите. Тогава вече ще постигна своето — ще ги накарам да ме признаят за съвършено нормален.

Кой знае — помислих си аз.

Ние решихме веднага да изпробваме машината. Недалеч от моя дом имаше синтоиски храм. Зад него имаше празно място, което завършваше с гора и не много висок, но доста стръмен склон. Оттам хора изобщо не минаваха. Мястото беше много удобно, за да се отиде в миналото или в бъдещето. Във всеки случай нямаше да се изтъпанчим

сред многолюдна улица, където хората щяха да ни зяпат. За щастие нашата машина се сгъваше като ония платнени столчета, които старците и инвалидите влачат навсякъде, и никак не беше трудно да я пренесем.

— Преди всичко трябва да навием гумата — каза Микита, — но не много силно. Тя дава само стартовата енергия и не влияе на скоростта на полета. Така че и да въртим, и да не въртим — по-бързо няма да летим. А после машината ще се върне обратно. Това ще стане в резултат на изправянето на кривата на времето, която се получава при подобни пътешествия. Аз мисля, че в друго измерение може да се остава около двацет и четири часа. Както вече казах, с тая машина не е възможно свободно да се движим из времето...

Микита сглоби машината в бамбуковата горичка над склона. Той натовари за всеки случай сухари и консерви и се вмъкна в тясната кабина. В машината не остана почти никакво свободно място. Разбира се, аз нямах намерение да тръгна с него.

— Е, довиждане! Политам!

Аз много тържествено и сериозно стиснах ръката на Микита. Все пак моментът беше вълнуващ. Май двацетте хиляди йени се оправдаваха.

Капакът на машината се захлопна. Аз не вярвах, че тя ще мръдне от мястото, но за всеки случай се оттеглих на няколко крачки. Чу се тих шум. Алуминиевият корпус се завъртя като сирена. Просто не вярвах на очите си. Машината се въртеше все по-бързо и по-бързо. Тя вече изглеждаше като бясно танцуващо сиво платно, като блестящ вихър. После просто под носа ми се издигна едно мъгливо кълбо и всичко изчезна...

Вцепених се. Гората си стоеше на мястото. Бамбукът тихичко шумолеше. От склона се търкулна камъче. Аз протегнах ръце напред и усетих, че е празно. Нямаше нито машината, нито Микита...

Все още не можех да дойда на себе си. После почувствувах, че бродя из поляната и безсмислено ровя стъпканата трева с носа на обувката си. Спомних си думите на Микита: тя ще остане там двацет и четири часа, не повече. Тръгнах към къщи. Абсолютно нищо не можех да правя, оставаше да чакам и да пия уиски.

Цяла нощ ме мъчиха кошмари. Сънувах Микита. Ето го въпреки очакванията, попаднал на няколко хиляди години в бъдещето. Земята е

неузнаваема. Сред полупрозрачни светещи конструкции, чието предназначение не можех да разбера, бродят също такива полупрозрачни хора. Те хващат бедния Микита и го откарват в зоологическата градина като рядко животно. Микита се мята в една кълбовидна клетка и крещи: „Диагнозата! Диагнозата! Аз съм нормален!...“ После картината се променя. Един детски самолет носи върху крехкия си гръб бледния, уплашен Микита. Самолетчето увисва над гора от дървообразни папрати, после пада надолу, право в устата на един динозавър. Проклетата гумичка се беше развила не натам, накъдето трябва. Микита беше попаднал в далечното минало.

На сутринта не отидох на работа. Станах по тъмно и тръгнах към склона. Легнах на тревата и зачаках, поглеждайки часовника. От мига на пускането на машината беше изминало едно денонощие. И изведнъж... на полянката се появи сиво мъгливо кълбо. То се въртеше и скачаше с бясна скорост. После въртенето стана по-бавно и аз видях очертанията на машината. Накрая тя спря, капакът се отвори, алуминиевите паници дръннаха доста делнично, с някакъв домашен, кухненски звук, и от люка се показа рошовата глава на Микита.

Аз потърках очи. Той изглеждаше уморен. Дрехите му бяха оцапани и сякаш посипани с брашно.

Втурнах се към него.

— Е, какво стана? Къде беше? В миналото или в бъдещето?

— Успех — накратко отсече Микита, но лицето му не изразяваше особена радост. — Преодолях един отрязък от осемнайсет години. Но не попаднах в бъдещето. Бях в миналото. Следвоенно време. Нищо хубаво. Няма какво да се яде. Тю, идиотска работа! Поне да бях отишъл осемнайсет години напред...

— Хайде сега, не падай духом! Това е великолепно. Да си тръгваме, умирам от нетърпение да науча всички подробности.

Според думите на Микита, машината на времето се овестествила на същото място, от което е стартирала. Той видял изсъхналите бурени над склона. Храма. Точно такъв, какъвто е сега. Но улиците в подножието на хълма били в развалини. Сред руините печално стърчали бараки, криво-ляво сковани от ламарина. Между тях сновели хора, омотани в парцали.

Микита отишъл на най-близката железопътна станция. Извадил си портмонето и искал да купи вестник. Книжните пари — няколко

хиляди йени, кой знае защо, се превърнали в прах.

— Разбираш ли — ми каза Микита, — с хартията изобщо ставаше нещо странно. Цялата хартия изчезна. Очевидно поради обратното движение във времето.

И така... той подал на вестникопродавачката монета. Тя го погледнала някак странно.

— Какви са тия пари, дето ги имате? Сто йени? Никога през живота си не съм виждала такива пари.

Той набързо изчезнал. Но успял да види датата на вестника — 26 март 21 година от управлението на император Сев.^[1]

Край станцията се водела оживена търговия. Търгували със сушени картофи, лешници, оризени питки и други прости ястия. Освен това се предлагали войнишки плетени ръкавици, дебели чорапи, стари тенджери, чугунени котленки. Изведнъж Микита се сетил. Върнал се при машината и взел няколко консерви. Наредил ги край пътя. Веднага разграбили консервите. Той получил няколко банкноти — нови, с рисунката на парламента, и стари с етикет в ъгъла, който показвал, че вървят — наскоро имало девалвация. Микита си купил билет за електрическият влак и тръгнал да разглежда града и околностите. На една станция го опръскали здравата с ДДТ — против коремен тиф.

Микита ми показва две банкноти.

— Специално ги запазих, за да се увериш.

— Виждам. Много добре ги помня. Но как така... нали каза, че хартията се разпада.

— Да, но само когато отиваш натам. А на връщане нищо не й става. Погледни, това също оцеля.

Той ми подаде един плик, направен от стар вестник. Там имаше и резенче от сушени картофи. Погледнах датата — 21 година от управлението на император Сев.

Аз бях окончателно победен. Ние с Микита забравихме всичко на света. Захвърлих работата си и също направих няколко пътешествия със собствената си машина. Но резултатите не бяха много утешителни. Изясни ни се следното.

Нашата машина на времето можеше да отива само в миналото. Не можехме да отлетим в бъдещето.

Крайният предел на движението в миналото също беше ограничен, той не излизаше извън рамките на февруари 1946 —

февруари 1947 година. И дори в пределите на този период ние не можехме да посочим на машината точната дата. Само господ знаеше през кой месец и на коя дата ще пристигнем.

Когато стартирахме, хартията винаги се разпадаше. Затова пък на връщане нито хартията, нито другите вещи претърпяваха промени.

След като машината на времето отиваше в миналото и оставаше там около двацет и четири часа, тя правеше скок назад. Значи трябваше да успеем да се качим на машината, иначе съществуваше опасност винаги да останем в миналото. Опитът ни да отидем от миналото 1946–1947 в по-далечно минало също не се увенча с успех.

Разбира се, добре би било да намерим пари и да построим друга, по-маневрена машина. Но Микита вече не сънуваше никакви конструкции. Очевидно създаването на тази машина беше просто случайна сполука. Оставаше ни едно — по възможност най-рационално да използваме нашата старица.

Срамно е да си признаем, но ние се оказахме банални личности — всичките ни помисли бяха насочени към това да забогатеем.

Но и в това отношение нищо не можехме да измислим. Пък и какво можеше да се донесе от 1946 година? Дори и да бяхме взели цял куп консерви и да ги бяхме продали три пъти по-скъпо, тези пари сега не вървяха. В края на краищата ние щяхме да имаме само загуби. Разбира се, и в ония времена хората изобретяваха най-различни работи, например апарат за пълнене на цигари или мангали, но сега тия неща са безнадеждно остарели.

— Ах — въздъхна веднъж Микита, — защо не можем да отидем в бъдещето, за да донесем оттам средство за лекуването на рака... Или пък — в далечното минало и да насъберем някакви миниатюри, които у нас са антикварна ценност...

— Чакай! — прекъснах го аз. — Ами ако започнем да наддаваме на конните състезания. Та нали през 1946 година вече бяха възобновени и атлетическите, и конните състезания. Ще съберем повече тогавашни вестници и...

— Нищо няма да излезе. Каква полза имаме от тия състезания? Ние не знаем на коя дата ще отиде там нашата машина. Е, разбира се, ако можехме да вземем оттам годишното течение на някой вестник, па и да вземем консерви за продаване, тогава ще можем да ходим на хиподрума в който и да е ден и като поглеждаме във вестниците, ще

знаем за кой кон да залагаме. Но вестниците по пътя ще се превърнат в прах...

— Ами ако купим акции?...

— Също нищо няма да излезе. Вярно, че цената им се вдигна. Всъщност първоначалната им стойност е нищожна, но през това време се направиха допълнителни капиталовложения. Изминали са цели осемнайсет години. И какво ще получим? Ние ще трябва да се откажем от правото за допълнителните печалби, тъй като не сме правили капиталовложения.

В края на краищата ние се заловихме с дребна търговия. Натоварвахме машината с най-евтини консерви и дебели чорапи и тръгвахме за миналото. Да се търгува на черна борса беше опасно — навсякъде сновяха агенти. Ще те забъркат в някоя каша, ще те осакатят и завинаги ще останеш в това келяво време. Оставаше ни само едно — да нареждаме нашата стока направо на улицата. Обикновено отваряхме една консерва за образец, защото етикетите изчезваха по пътя. Стоката се разграбваше — нали хората гладуваха, така че ние свършвахме почти за един час. С получените пари купувахме пощенски марки. Но тъй или иначе, бяхме далече от истинската печалба. Разбира се, най-добре от всичко беше да купуваме оттам скъпоценности или антикварни изделия, но можехме ли да навираме носа си там с нашите мизерни пари...

Веднъж предложих да закараме транзистори и портативни телевизори, но Микита беше против.

— Абе какво приказваш? Та може ли такова нещо? Ами ако това изведнъж повлияе на историческия ход. Да се промени миналото, това ще рече да се промени и настоящето. Това е много опасно. Ще забъркаме някоя каша, от която после няма да можем да излезем. Не, не, в никакъв случай!

— Ха сега де! Ами нали ти искаше да отмъкнеш нещо рядко от бъдещето. Нима това не е едно и също?

— Аз всичко мога да си искам! Тъй или иначе, ние не можем да отидем в бъдещето. И изведнъж... Не, аз имам определено лошо предчувствие. Не може да се внасят там такива неща. Да-да, моето подсъзнание ми забранява. А подсъзнанието, братле, е деликатно нещо. Тъкмо то всъщност е истинският създател на нашата машина.

— От какво се безпокоиш? Ами ние вече сме влезли в бъдещето — занесохме там консерви, чорапи, а донесохме марки...

— Да, ама такава дреболия не може да повлияе на историческия ход. А телевизорът е съвсем друго нещо. Тогава изобщо не е имало телевизори. Разбираш ли? Тогава още не са били изобретени. Те са се появили много по-късно.

Аз се ударих по челото.

— Слушай, имам гениална идея! Ами ние сме живели през 1946 година. Били сме още деца. И така, ние трябва да се срещнем със себе си. Или с нашите бащи. Моят баща умря преди три години... Искаш ли, а? Аз бих го посъветвал за туй-онуй. Например какви акции да купува. Или ще мога да му съобщя кога ще започнат корейските събития...

— Ти просто си се побъркал! — поклати глава Микита. — Не, и все пак ти си чуден човек. Как можа да ти мине такава нещо през ума? Та те ще ти повярват ли? И най-главното, среща със самия себе си е най-опасното нещо, докато се пътешествува във времето. Не, моето подсъзнание е решително против!

— Ами тогава да се опитаме да останем в 1946 година? А? Може да запомним и повече исторически факти и да станем ясновидци, а? Добре ли е? Впрочем... какво ще се получи? Аз вече съм живял и преди. Значи сега ще трябва да живея в две лица, единият ще бъде на трийсет и три години, а другият на петнайсет. Кой от тях ще е истинският?

Всичко се обърка в главата ми, дори слепите очи ме заболяха. Микита ме погледна много сериозно, дори намръщено, и пак ми каза — не!

Веднъж, като разглеждах едно списание, попаднах на биографията на Дзиро Танге. Всички познават този гениален художник сега. Отдавна бе открита негова самостоятелна изложба. Работите на Танге се ползват с шумен успех. Критиците се надпреварваха да превъзнасят неговия талант.

Оказа се, че в миналото той е бил много беден. След войната е водил полугладно съществуване, дори не му достигали пари за бои. Едва през 1947 година една от картините му е премирана на Изложбата на изобразителните изкуства в Япония. Оттук започва неговият възход към славата.

Аз се задълбочих в изучаването на биографията на великия художник, а Микита мислеше на глас и мънкаше под носа си.

— Каква идиотщина — тая глупава машина вечно попада в един и същ период от миналото, и то в най-неблагоприятното време — следвоенните години. Май е вярно, че времето е спираловидно. Все си мисля... Нали съществува такава теория, че ако в бъдещето някъде на далечните извивки на спиралата машината на времето е създадена, то хората от тая епоха свободно могат да дойдат в нашето време или в който и да е друг период от миналото. Но нещо не ги срещам тия пътешественици. Навярно в бъдещето още не са изобретили машина на времето... Макар че в някои минали епохи са наблюдавани явления, които просто доказват съществуването на машина на времето. Иди, че разбери... Според мене, изводът е един: машината на времето е ограничена, тя може да се придвижва само в ония точки, където съединението на частите от свитата спирала се допират.

Не слушах Микита, статията ме беше увлякла.

— Микита, ти разбираш ли нещо от живопис?

— От живопис ли? Не, нищо не разбирам.

— Но Дзиро Танге ти е познат, нали?

— Да, чувал съм за него. Защо точно сега се сецаш за това?

— Прочети. Дзиро Танге е получил премия на изложбата на изобразителните изкуства в Япония през 1947 година. Ясно ли ти е? Това е малко по-късно от времето, в което ние попадаме с нашата машина. Наградената картина е предизвикала всеобщо възхищение. Оттогава той е признат за един от най-големите художници, а преди така е гладувал и дори е имал намерение да изостави живописиста. Това за нас е просто откритие.

— Що за откритие е това?

— Ама че си тъп! Ние можем да се срещнем с него и да купим на безценица картини, които после ще имат баснословна стойност.

— М-да — измънка Микита и се намръщи, обмисляйки моето предложение.

Много щателно обмислихме плана за действие. Струваше ни се, че тоя план не страда от никакви недостатъци. Няколко пъти ходихме в миналото и продадохме доста голяма партида консерви. Спечелените пари скрихме в синтоиския храм. Разбира се, в храма от 1946 година. В часовете, които ни оставаха до отлитането, ние търсихме адреса на

Дзиро Танге. Това се оказа тежка задача. Името на младия неизвестен човек никому нищо не говореше.

Накрая Микита реши да се обади по телефона на Дзиро Танге, като се представи за сътрудник на вестник.

— Нашият вестник, сенсей, има намерение да напечати вашата кратка биография. Кажете ми, моля, къде сте живял след поражението през 1945 година?

— Къде съм живял ли? Ами аз тогава току-що се върнах в Япония след демобилизацията, къща нямах, живеех като катунар — отговори художникът.

— А през 1946?

— През 1946 ли? Почакайте, сега ще си спомня А, да, сетих се. Живеех срещу железопътната станция Нисиогикубо, до баните. Държах стая при Нисид.

— А точния адрес помните ли?

— Моля ви се, естествено че не го помня. Но това толкова ли е необходимо за моята биография?

— Не, не, не е необходимо. Благодаря ви, сенсей, извинете ме за безпокойството.

Микита бързо затвори телефона. Ние ликувахме. Почти бяхме постигнали целта си.

В същия ден Микита отиде в 1946 година да търси Дзиро Танге. Той доста бързо намери дома на Нисид, едно полуразрушено здание, което не беше пострадало от бомбардировките. Съседите потвърдиха, че на втория етаж действително живее един човек, който се казва Дзиро Танге. За съжаление той не си бил в къщи. Микита не е могъл да чака, защото е настъпвало времето за отлитане.

Следващия път отидох аз. Провървя ми — художникът си беше в къщи. Когато почуках, вратата отвори един много блед младеж, с трескаво блестящи очи.

Бързо огледах стаята. По средата имаше триножник с недовършена картина. Почти нищо не разбрах от нея. Имаше някакво тъмно кълбо, някаква абстракция. В ъгъла имаше още няколко картини с малък размер. Направо на рогозката се търкаляше едно канче, мангал, корички хляб и шлюпки от мандарини.

— С какво мога да ви бъда полезен? — попита бледият младеж.

— Бих искал да купя ваши картини? — нарочно високомерно отвърнах аз.

Танге почервения, после отново побледня.

— Моите картини не се продават — отсеке той, стараяйки се да бъде също високомерен, но гласът му звучеше толкова слабо, че аз едва разбрах думите му. Горкият, съвсем беше отслабнал от глад.

— А! Оставаше и с тебе да споря! — казах аз и измъкнах от джоба си едно тесте банкноти от по десет йени. Същото тесте, което бяхме скрили в храма.

Аз небрежно хвърлих парите на рогозката. Той се вторачи с почти безумен поглед.

— Вземам всичките ви картини. Става ли? Какво мълчите?

Танге се колебаеше. После едва забележимо кимна. Аз успях да прочета в очите му възторга на радост и горчива мъка. Но аз няхах време да сантименталнича. Заех се с картините. Изведнъж младежът плахо ме попита:

— И тази ли искате да вземете?

— Разбира се.

— Но тя не е довършена.

— Това няма значение.

Повече не пророних ни дума. Картините бяха малък формат и лесно щяха да влязат в машината. Оставих съвършено объркания Танге и излязох навън.

Когато се върнах, Микита ме посрещна възторжен.

— Една, две, три — броеше той картините. — Шест парчета! Ами това е цяло състояние.

— Ако успеем да отлетим два-три месеца по-късно, може би ще намерим още нещо...

— Не бързай и не се лакоми. И тези ни стигат. Погледни — и подписи имат, всичко е наред. Жалко че само тази картина не е завършена, макар че за нея ще дадат и повече пари...

На другия ден ние отидохме при един търговец на картини. Сърцата ни просто бяха свити от надежда.

И тогава се случи нещо странно. Ние просто не вярвахме на ушите си. Търговецът каза:

— Дзиро Танге ли? За първи път чувам това име. Негови ли са тия картини? Ще трябва да се обърнете към някой друг. Много

съжалявам, но аз се занимавам само с големи художници.

Отначало ние се стъписахме, но после страшно се възмутихме и решихме, че имаме работа с пълен идиот. После отидохме при друг. Резултатът беше същият. Художник с име Дзиро Танге не съществуваше. Всеки случай такава знаменитост нямало.

Ние трябваше да се примирим с тая истина, макар че ни се струваше, че всички търговци са се побъркали.

— Какво става? — възкликнах аз, като се губех в догадки.

— Не знам — ядосано отвърна Микита.

Той помълча малко, след това много сериозно каза:

— Сигурно ние много сме затънали в миналото. Заради това и настоящето се е изменило...

— Как така?

— Разбираш ли, щом като видях незавършената картина на Танге, тя ми се стори много позната. И сега съм просто сигурен, че тъкмо за тази картина той е получил премия на изложбата през 1947 година. Но щом ние сме я взели през 1946 година... значи, че той вече не е могъл да я представи на изложбата и следователно не е получил никаква премия. Знаменит той не е станал. Ето в какво се състои работата.

— Да, аз купих от него цели шест картини и му оставих една кръгла сума. Абе какво ще говорим, аз просто облагодетелствувах този чудак Дзиро. Да го беше видял само, той просто не можеше да се държи на краката си от дистрофия. А с нашите пари момчето сигурно е оживяло. И за храна е стигнало, и за бои. Сега му остава само да си рисува. Със сит стомах и картините стават по-хубави.

— Ами — намръщено измърмори Микита. — В настоящето Дзиро Танге не съществува. Тогава през 1946 година паричките са му дошли от небето. Пропил се е сигурно от радост. А целият му живот се състоеше в тази недовършена картина. Сега — край! Пиянство денем и нощем и даже някакви глупости.

— Но какво се е случило с него?

— Откъде да знам. Или се е пропил, или е умрял от глад... А може и нещо друго. Може да не е пропил парите, а да е купил някаква бакалница и сега търгува със сапун и кибрит. Не знам, не знам... Но едно е ясно, ние погребяхме един голям художник.

— Ами сега какво да правим?

— Хм, иска ми се още няколко пъти да отидем в миналото. Да попаднем на по-късна дата и да му върнем картините. Но дали е възможно? Аз предчувствувам, че нашата машина всеки момент ще се разпадне на съставните си части. Това ми го подсказва подсъзнанието.

— Може би ти ще направиш нова?

— Едва ли ще се получи нещо. Напоследък аз изобщо не сънувам.

Микита млъкна и се намръщи. После ме погледна в очите, леко се подсмихна и каза:

— А не е ли по-добре да се върнем в психиатрията? И двамата, а? В една стая...

[1] 1946 година. ↑

Публикувано в алманах „Спектър’68“

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.